

Ambijentalna vrijednost

Čorak, Željka

Source / Izvornik: **Zbornik III. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, 2013, 11 - 13**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:867036>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-09**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Ambijentalna vrijednost

Cijenjene i drage kolegice i kolege, organizatori našega Kongresa, mladi članovi našega Instituta koji se već odavno ne osjećaju mladima, iskazali su mi ovu čast koja se ne može doživjeti dvaput u životu. Ta čast stječe se, dakako, biološki – toliko sam dugo živjela da se mogu pridružiti Tonku Maroeviću, mome predgovorniku na prethodnom Kongresu – kao pripadnica generacije naše struke na odlasku. Vrlo je teško naslijediti Tonka Maroevića. Njegov je tekst na prethodnom kongresu, kao uostalom i on sam, bio naša čast, objektivnost i sinteza, naša pravednost, obaviještenost, veza sa svijetom i s drugim granama znanosti i umjetnosti. Ono što je Maroevićeve uvodna riječ bila, bilo je i teorija i etika, i memorija i memorandum. Između prethodnoga i ovoga našeg skupa dogodilo se u struci mnogo toga. Unutarnja bilanca, unatoč kriznim okolnostima i stanovitoj društvenoj marginalizaciji, sigurno je više nego pozitivna. Mnoge vrijednosti, ili identifikacijske točke, naše povijesti umjetnosti uspjeli smo vezati sa svijetom – unijeti u svjetski sustav komunikacija, u svjetsku povijest umjetnosti. Sjetimo se samo niza manifestacija uz temu »Zagreb–München«. Mnoge smo slojeve naše baštine uspjeli uzdignuti na površinu spoznaje – sjetimo se rada kolega iz Rijeke, baštine industrijske arhitekture, i sustavnog bavljenja arhitekturom uopće. Velik broj izvrsnih monografskih izložbi osvijetlio nam je pojedine stvaralačke sfere, kao modernu sakralnu umjetnost, ili izložio pojedine regije – kao Zagoru, ili Slavoniju, ili grčke tragove. Dodirivali smo se, više ili manje uspješno, s najvećim raspolagateljem naše umjetničke baštine – Crkvom: promašeno i poražavajuće, kao u slučaju Udbine, ili ambiciozno i obećavajuće, kao u slučaju požeške biskupije. Bez obzira što mislili o urbanizmu i arhitekturi novoga zagrebačkog muzeja suvremene umjetnosti, stekli smo jedno žarište događanja koje animira i okuplja najrazličitija područja kreativne prakse. Po samom programu ovoga skupa vidi se raspon i živost jedne discipline koja je za život neke socijalne i nacionalne zajednice od najvećeg značenja – identifikacijskog i ekonomskog. I ma koliko ovaj kongres služi jačanju našeg zajedništva, izravnoj komunikaciji naraštaja i regija, verifikaciji ostvarenog – uvijek mi se činilo da ova naša okupljanja imaju jedan nezaobilazan i prvenstven cilj. A to je spoznati koji je u ovom trenutku žarišni, svima nam zajednički problem naše struke.

Nećete, stoga, sada dobiti sukus nekoga znanstvenog istraživanja, tautološku poslasticu ili teorijsko uznesenje. Dobit ćete nešto drugo. Ono što mi se u ovome času čini bitnim:

jedan pogled na stanje naše baštine koji kao dijagnoza traži spremno i neodgodivo djelovanje.

Mi smo vizualnome usmjerena disciplina. Putujući po Hrvatskoj, niz prizora slagao se u značenjske sustave kojima je verbalni komentar jedva potreban. Neki od njih bili su sustavi divljenja, neki sustavi vrijednosnih premještanja, neki naprosto pripisi nepoznatih dobara. Jedan se, međutim, nametnuo jači od svih ostalih. To je napuštanje i propadanje povijesnih argumenata naše urbane civilizacije.

Nestajanje, kao i rađanje, nešto je neminovno. Neminovno ako je u očekivanim granicama trajanja i vrsnoći nadomještanja. Ono što se povijesnoumjetničkoj supstanci naše zemlje događa nije, međutim, ni prirodno ni neminovno. Povijesni slojevi naše baštine ne stradaju od potresa niti od neprilagodivosti životu. Oni stradaju od poremećenog sustava vrijednosti. Na prethodnim dvama kongresima načela sam ovu temu pod naslovima »Pamćenje kao moral« i »Urbanizam korupcije«. Ovaj treći korak ima upozoriti na našu vlastitu ulogu u otpisivanju kulturnopovijesnih biljega naših prostora.

Stajajući motiv moga diskursa jest Plan Voisin. U herojsko doba moderne arhitekture taj je plan bio dio čišćenja svijeta od svega pragmatično nesvrhovitog. Najznačajnijim spomenicima, izabranima za preživljavanje, bilo je namijenjeno da dozirano sintetiziraju memoriju. Prostor oko njih, oslobođen minornih povijesnih taloga, za početak je imao otvarati vizure na te osamljene artefakte. Brisanje konteksta nije ostalo samo na području urbanog planiranja. U usporenom sloju povijesti, prelazeći iz krupnijeg u sitnije mjerilo, ono je u jednom trenutku odredilo i muzejsku praksu. Činilo se avangardnim ukidanje ambijentalnih naznaka, pripovjednog teksta, dinamike relacija. Ta estetska opcija, međutim, samo je prethodnica drugih bojnih linija. Ostvarena praznina kao polje povlaštenih vizura uskoro kao takva pokazuje manjak rentabilnosti. Ona će se ispuniti, a teorijsko pokriće toga procesa bit će pozivanje na (automatsko) pravo novoga, na (automatsko) izjednačavanje novog i progresivnog. Plan Voisin proizašao je samo prividno iz duha svoga stvaraoca; a zapravo iz samog duha vremena, iz duha koji lebdi nad vodama ali radije nad zemljištem: točnije nego iz duha profita, kazat ćemo iz duha profiterstva.

Vidovito svjesni nezaustavljivosti toga procesa, naši veliki profesori, Prelog i Gamulin, opredijelili su se za teoriju rezervata, odnosno faksimila. Kao da su shvatili da će doći

trenutak kad će prostor postati posljednja zaliha nacionalne rasprodaje, i pokušali su stvoriti metodologiju očuvanja one povijesti koja je u njemu pohranjena i koja nas identificira. Bili su na neki način ispred vremena, pa i mi smo, u mladenačkoj radikalnosti, doživljavali njihove zaključke kao ustuk i kompromis. Njihove lekcije nisu se, međutim, dale ograničiti hijerarhiziranom estetskom valorizacijom. Od njih smo učili vrijednosti teksta i konteksta, vrijednosti ambijenta koji rubovima čuva svoju sredinu.

Koliko malo može danas spasiti ma koji rezervat, a koliko bi se mnogo htjelo za obrazloženje ma kakvog faksimila! Jer je zamka postavljena u vrsti mjere. Upravo je način mjerenja danas goruće područje naše odgovornosti.

Potpuno je razumljivo da ljudi žele popraviti uvjete svoga življenja i osuvremeniti svoje kuće i svoja naselja. Potpuno je jasno također da je obnova staroga zdanja daleko skuplja od gradnje novoga. Ali da postoji društvena svijest o vrijednosti staroga doma, škola i masovni mediji educirali bi masovnu publiku o razlozima, načinima i mogućnostima njegova očuvanja. Da država toliko ulaže u oblike svoga identiteta koliko se na nj poziva, i u ponos na trajanje od stoljeća sedmog – efikasno bi ugradila u fiskalnu politiku – a baš je sada prilika za to – olakšice i stimulacije za one koji ulažu u opstanak povijesnih zdanja.

Ipak, postoji nešto jače od svega navedenog, a odnosi se na nas. Iz svega što smo vidjeli – a vidjeli smo malo ili ništa prema stvarnoj slici u hrvatskom prostoru – može se zaklju-

čiti da je akutni problem naše struke *pristajanje na subvalorizaciju*. Da subvalorizacija nije administrativno ustoličena, s naznakama da će se samo jačati i širiti, ne bi se, na primjer, moglo dogoditi da se zagrebački Donji grad štiti kao cjelina, ali da to ne obvezuje (argumentiranu) zaštitu pojedinačnih elemenata. Ne bi se moglo dogoditi da se o Gružu raspravlja kao o prometnoj trasi. Uz najstrašniju rečenicu naše novije povijesti, rečenicu prvog pokojnog predsjednika da je ova generacija zaslužila da se zaduži, pridošla je i rečenica aktualnoga dubrovačkoga gradonačelnika kojom preporuča konzervatorima da stavove o Sorkočeviću Ljetnikovcu u Gružu usklade s onima koje su pokazali u odnosu na Sorkočevića u Rijeci dubrovačkoj. Nažalost, tu smo rečenicu zaslužili. Opijeni uspjesima upisa u svjetsku baštinu, zaboravljamo da je svijet baština.

Nema važnije vrijednosti od ambijentalne vrijednosti. Elementi koji je tvore, i nemajući nultu ili prvu kategoriju, su nenadoknadivi. Oni tvore specifičnost i razliku svijeta, a od toga u velikoj mjeri kanimo živjeti. Analiza ambijentalnih relacija ima prethoditi svakoj drugoj analizi i valorizaciji. Uz taj zahtjev išao bi i zahtjev za pojedinačnom i javnom slobodom iskazivanja mišljenja svih kolega koji rade u službi zaštite.

Memorija nije pasatizam. Ona je živi stav okrenut budućnosti. Jer ne budemo li pamtili mjesta naša, ni mjesta naša neće nas pamtili.

25. studenoga 2010.

OMIŠKA RIVIJERA - STARO SELO
Tri stare kamene kuće na parceli od 300 m², moguća gradnja objekta tlocrtno površine 90 m², na tri etaže, infrastruktura. Više na www.ibs-nekretnine.hr
Mobitel • 095/777-8885

Sućuraj na Hvaru

Vrgorac

Skradin

Samobor

Samobor

Skradin

Skradin